

ДОЗВІЛ НА КОНЦЕНТРАЦІЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК СКЛADOVA КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Голуб Н.О.,

*аспірантка кафедри приватного права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені В. Гетьмана»*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9661-7712>

e-mail: nata_golub_@ukr.net

Голуб Н.О. Дозвіл на концентрацію суб'єктів господарювання як складова конкурентної політики держави.

У статті досліджено аспекти чинного законодавства України, в тому числі нормативно-правові акти Антимонопольного комітету України щодо концентрації суб'єктів господарювання. Проведено їх аналіз та порівняння, внаслідок чого розкрито правові механізми державного контролю за концентраційними процесами суб'єктів господарювання, що полягають у наданні контролюючим органом дозволу чи заборони на концентрацію.

Розглянуто випадки, в яких концентрація підлягає ретельному дослідженню зі сторони контролюючого органу та може бути здійснена лише за його згодою, а також випадки, в яких така згода не потрібна.

Розкрито порядок звернення суб'єктів господарювання до Антимонопольного комітету України із заявою про надання дозволу на концентрацію, а також висвітлено вимоги, які мають бути дотримані заявником при такому зверненні для його розгляду контролюючим органом.

Окреслено процес розгляду справ Антимонопольним комітетом України про надання дозволу суб'єктам господарювання на здійснення економічної концентрації. Охарактеризовано права та обов'язки заявників, третіх осіб, зацікавлених осіб та контролюючого органу під час розгляду справ. Розглянуто перелік рішень, які приймаються комітетом за результатами розгляду заяв, а також підстави для їх прийняття. З'ясовано основні засади оскарження таких рішень у судовому порядку або шляхом звернення до Кабінету Міністрів України.

Розглянуто критерії та види відповідальності за здійснення концентрації без отримання дозволу, а також надання неправдивої інформації контролюючому органу в процесі отримання дозволу на концентраційні дії.

Досліджено позитивні та негативні фактори конкурентної політики держави та правового забезпечення контролю за концентраційними процесами. Визначено конкретні аспекти, які можуть позитивно вплинути на ефективне реформування українського конкурентного законодавства та в результаті забезпечити проведення Україною дієвої конкурентної політики у сфері контролю за економічними концентраціями, що призведе до процвітання конкуренції як рушійної сили економічного та соціального прогресу.

Ключові слова: Антимонопольний комітет України, монополізація, вартісні показники, розгляд справи, попередні висновки, консультації.

Holub N.O. Permission for concentration of business entities as a component of the state competition policy.

The article examines aspects of current Ukrainian legislation, including regulations of the Antimonopoly Committee of Ukraine on concentration of business entities. The author analyses and compares them, and as a result reveals the legal mechanisms of state control over concentration processes of business entities, which consist in granting permission or prohibition of concentration by the controlling authority.

The cases in which concentration is subject to a thorough examination by the supervisory authority and can be carried out only with its consent, as well as cases in which such consent is not required, are considered.

The article describes the procedure for business entities to apply to the Antimonopoly Committee of Ukraine with an application for a merger clearance, and also highlights the requirements that must be met by the applicant in such an application for its consideration by the supervisory authority.

The article outlines the process of consideration of cases by the Antimonopoly Committee of Ukraine on granting permits to business entities for economic concentration. The rights and obligations of applicants, third parties, interested parties and the supervisory authority during the consideration of cases are described. The list of decisions made by the committee based on the results of consideration of applications, as well as the grounds for their adoption, is considered. The author clarifies the main principles of appealing against such decisions in court or by appealing to the Cabinet of Ministers of Ukraine.

The author examines the criteria and types of liability for conducting concentration without obtaining a permit, as well as for providing false information to the controlling authority in the process of obtaining a permit for concentration actions.

The article examines the positive and negative factors of the State's competition policy and legal support for control over concentration processes. The author identifies specific aspects that may have a positive impact on the effective reform of Ukrainian competition law and, as a result, ensure that Ukraine pursues an effective competition policy in the field of control over economic concentrations, which will lead to the prosperity of competition as a driving force for economic and social progress.

Key words: Antimonopoly Committee of Ukraine, monopolisation, cost indicators, case consideration, preliminary conclusions, consultations.

Постановка проблеми. Процеси концентрації суб'єктів господарювання є позитивним явищем для розвитку економіки, а тому органи державної влади повинні сприяти на законодавчому рівні здійсненню концентраційних процесів.

Однак в окремих випадках економічна концентрація може призвести до негативних наслідків – монополізації ринку, обмеження конкуренції, створення бар'єрів входу на ринок, монопольного підвищення цін на продукцію тощо.

Тому важливим аспектом конкурентної політики будь-якої сучасної держави є контроль за економічними концентраціями, який з одного боку повинен не допускати виникнення такого явища як монополізація та пригнічення рівня конкуренції, а з іншого максимально не створювати перешкод для здійснення концентрації суб'єктів господарювання як позитивного аспекту економічного розвитку.

Стан опрацювання. Важливі питання досліджуваної проблеми розглядалися в багатьох працях вітчизняних вчених, серед яких Борсук Н.Я., Швидка Т.І., Задихайло Д.В., Щербина В.С., Борисенко З.М. Проте у зв'язку із активним оновленням та удосконаленням конкурентного законодавства постійно виникають нові дискусійні питання, дослідження та вирішення яких має важливе теоретичне значення.

Метою статті є здійснення ретельного аналізу процесів державного контролю за економічними концентраціями суб'єктів господарювання, з метою визначення аспектів удосконалення нормативно-правової бази у сфері контролю за економічними концентраціями.

Вклад основного матеріалу. Задля підвищення рівня конкуренції як рушійної сили економічного прогресу та запобігання монополізації економіки держава, через Антимонопольний комітет України (далі – «АМКУ»), здійснює контроль за економічними концентраціями суб'єктів господарювання шляхом надання дозволів або заборон на вказані дії.

При цьому не всі випадки концентрації потребують дозволу АМКУ, а лише ті, які перевищують встановлені Законом України «Про захист економічної конкуренції» [1] вартісні пороги за останній фінансовий рік, а саме:

– понад 30 мільйонів євро для сукупної вартості активів усіх учасників концентрації за останній фінансовий рік в тому числі і за кордоном, при цьому сума таких активів у двох учасників в Україні повинна перевищувати 4 мільйони євро у кожного;

– понад 8 мільйонів євро для сукупної вартості активів в Україні одного учасника концентрації, при цьому обсяг реалізації товару такого учасника, в тому числі і за кордоном, має перевищувати 150 мільйонів євро.

Зазначені фінансові показники розраховуються на основі спеціального механізму, який передбачений в Положенні про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про

попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання затвердженого Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19.02.2002 № 33-р. (далі – «Положення») [2] із врахуванням Розпорядження Антимонопольного комітету України № 20 рп від 07.12.2023 р. Про затвердження Змін до Положення про порядок подання та розгляду заяв про попереднє отримання дозволу Антимонопольного комітету України на концентрацію суб'єктів господарювання (далі – «Розпорядження») [3], яким оновлено процедуру отримання дозволу на концентрацію.

При перевищенні вищезазначених вартісних показників суб'єкти господарювання зобов'язані звернутися до АМКУ для отримання дозволу.

При цьому Розпорядженням передбачено право учасника звернутися до АМКУ для отримання дозволу на концентрацію навіть у тому випадку коли порогові показники не перевищено, однак така норма є диспозитивною та не містить обов'язкового характеру [3].

Учасниками концентрації подається спільна заява до АМКУ, яка має містити повну та достовірну інформацію щодо змісту концентрації, щодо учасників концентрації та їх відносин контролю як до концентрації так і внаслідок концентрації, економічне обґрунтування концентрації, відомості про концентрацію, розрахунки вартісних порогових показників за фінансовий рік, підтвердження оплати збору, інформація про кінцевих бенефіціарних власників, довіреності та інші відомості та документи передбачені Положенням [2]. Також до заяви може додаватися інформація з обмеженим доступом. клопотання про проведення попередніх консультацій, клопотання про розгляд заяви за спрощеною процедурою.

30 березня 2022 року Комітет прийняв Рекомендаційні роз'яснення щодо концентрацій та узгоджених дій під час дії воєнного стану (далі – «Роз'яснення») [4], яким дещо спростив порядок підготовки, складання та подання заяв для отримання попереднього дозволу на концентрацію та узгоджені дії, однак необхідності отримувати такі дозволи не відмінив.

Нововведення, що вводяться вказаним Роз'ясненням полягають у можливості подавати із заявою про отримання дозволу на концентрацію скороченого переліку документів, а саме: документ про сплату збору; схема відносин контролю учасників концентрації; схема зміни відносин контролю внаслідок концентрації; копія(ї) довіреності(ей) щодо призначення та уповноваження представника(ів); документи, що дозволяють ідентифікувати фізичну особу – заявника; опис основних видів діяльності учасників із зазначенням суміжних видів діяльності; у випадку недружнього придбання – копія листа суб'єкту господарювання, частки якого набуваються; інші документи та відомості, які заявники вважають за необхідне надати [4].

Заяви про надання дозволу на концентрацію розглядаються за встановленою законом підвідомчістю в залежності від суб'єкта господарювання та наслідків, до яких може призвести концентрація, безпосередньо Комітетом, Адміністративною колегією Комітету та Адміністративною колегією територіального відділення Комітету.

Антимонопольні органи на підставі наданих заявником документів та інформації проводять консультації щодо відповідності заяви та наданих документів вимогам закону на підставі чого приймають рішення про прийняття заяви до розгляду; залишення заяви без руху у зв'язку із необхідністю виправлення її недоліків в тому числі сплати збору, або повернення заяви без розгляду, в тому числі і у разі її відкликання заявником що не позбавляє учасників концентрації повторно звернутися до АМКУ після виправлення всіх невідповідностей заяви та наданих документів до неї. У разі неподання заявником відомостей про кінцевих бенефіціарів АМКУ відмовляє у прийнятті такої заяви.

Також розгляд справи може зупинитися АМКУ у разі неможливості продовження такого розгляду, особливо актуально такі процесуальні дії АМКУ стали після впровадження воєнного стану в Україні.

У разі відсутності підстав для повернення заяви та залишення заяви без руху органи АМКУ порушують справу про надання дозволу на концентрацію і починають її розгляд по суті з обов'язковим повідомленням про це заявника.

Заява вважається прийнятою антимонопольними органами після 15 днів з моменту її надходження.

Органи АМКУ в залежності від встановлених законом обставин концентрації розглядають заяви про надання дозволу на концентрацію в спрощеному порядку, що становить 25 днів з моменту її надходження або в загальному порядку протягом 30 днів від моменту прийняття її до розгляду.

В основному загальний строк розгляду справи не може перевищувати три місяці від дати повідомлення заявнику про порушення справи.

У разі відсутності підстав для повернення заяви та залишення заяви без руху органи АМКУ порушують справу про надання дозволу на концентрацію і починають її розгляд по суті з обов'язковим повідомленням про це заявника.

АМКУ за заявою учасника може надавати попередні висновки, щодо перспектив отримання дозволу на концентрацію чи заборони, інформацію щодо необхідності отримання дозволу чи відсутності такої необхідності,

У процесі розгляду справи органи АМКУ зобов'язані прийняти та розглянути заперечення від осіб, які вважають, що концентрація може призвести до монополізації, в наслідок чого будуть суттєво порушені їхні права та інтереси, а також додаткові пояснення учасників на такі заперечення, залучити третіх осіб, приймати експертні висновки та вчиняти інші дії, що сприяють об'єктивному розгляду заяв про надання дозволу на концентрацію.

За результатами розгляду справ АМКУ приймає рішення, яке має бути обґрунтованим щодо надання дозволу на концентрацію або щодо його заборони, або про закриття провадження у справі.

Дозвіл на концентрацію надається у випадку відсутності підстав для її заборони, що полягають у переважанні позитивних наслідків від такої концентрації над негативними або відсутності підстав для закриття провадження.

Строк дозволу на концентрацію діє протягом одного року. Після проходження вказаного строку, якщо концентрація не відбулася, суб'єкт господарювання звертається до АМКУ для отримання нового дозволу.

Заборона на концентрацію має місце коли такі процеси можуть призвести до монополізації та обмеження конкуренції та вільного входу на ринок, збільшенні цін тощо, а також якщо така заборона впливає із Закону України «Про санкції».

Учасники концентрації у тридцятиденний строк із дня отримання подання з попередніми висновками про заборону концентрації у справі можуть надати органам Комітету пропозиції щодо зобов'язань, які вони готові взяти на себе, що усувають відповідний негативний вплив концентрації на конкуренцію [3].

Разом з чим Роз'язненням АМКУ [4] введенні на час дії воєнного стану певні виключення щодо необхідності отримувати дозвіл на концентрацію для суб'єктів господарювання державного сектору або підприємств, державна частка в статутному капіталі яких становить як мінімум 50 % та у разі, якщо їх діяльність направлена на недопущення та усунення надзвичайних ситуацій у сфері енергетики та житлово-комунальних послуг.

В окремих випадках органи АМКУ приймають рішення про закриття провадження у справі, а саме у разі надходження відповідної заяви від заявника, не надання заявником повної інформації у справі, ліквідації заявника.

Рішення органу Антимонопольного комітету не є остаточним та може бути оскаржено в судовому порядку.

Крім цього, Кабінет Міністрів України може дозволити концентрацію, на здійснення якої Комітет не надав дозволу, якщо позитивний ефект для суспільних інтересів зазначеної концентрації переважає негативні наслідки обмеження конкуренції [2].

Вчинення концентрації без отримання відповідного дозволу тягне за собою цивільну, адміністративну, кримінальну відповідальність, а також на винну особу накладаються санкції у виді штрафу у розмірі встановленому законом.

Така процедура контролю за економічними концентраціями в Україні в загальному відповідає основам законодавства щодо процесу контролю над економічними концентраціями в країнах ЄС, однак, має ряд недоліків, які свідчать про те, що механізм державного контролю за процесами економічної концентрації в Україні тільки формується, про що свідчать відсутність ширшого трактування та конкретизації повноважень органів АМКУ у процесі контролю над концентраціями, відсутність чіткого розмежування їх компетенції, відсутність єдиного кодифікованого нормативно-правового акту, яким було б повністю урегульовано відносини у сфері економічної концентрації.

Серед науковців існує думка, що Антимонопольному комітету України необхідно надати статус, подібний до статусу Рахункової палати [5; с. 13].

Крім цього, виходячи з того, що концентрація є позитивним явищем для економічного розвитку, з метою усунення перешкод для її здійснення необхідно також підвищити фінансові показники, при перевищенні яких необхідно отримувати згоду АМКУ на концентрацію.

Відтак, державний контроль за економічними концентраціями потребує ефективного реформування та продовження використання та запровадження світового досвіду у сфері такого контролю.

Висновки. Отже, державний контроль за економічними концентраціями є важливим аспектом конкурентної політики України. На законодавчому рівні закріплено основні процедурні аспекти такого контролю, визначено єдиний орган, який його здійснює та встановлено відповідальність за порушення закону в сфері концентрації. В загальному процес контролю за концентраціями в Україні відповідає основам законодавства щодо такого процесу контролю в країнах ЄС. Однак, механізм державного контролю за процесами економічної концентрації в Україні тільки формується, а тому потребує ефективного реформування та продовження використання і запровадження світового досвіду у сфері такого контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про Захист економічної конкуренції»: закон України від 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
2. Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання затвердженого Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19.02.2002 № 33-р.: розпорядження, Положення від 19.02.2002 № 33-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-02>.
3. Розпорядження про затвердження змін до Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання від 07.12.2023 р. № 20-рп: розпорядження від 07.12.2023 р. № 20-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-24#Text>.
4. Про деякі питання, пов'язані з наданням та розглядом заяв про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію. Рекомендаційні роз'яснення Антимонопольного комітету України від 30.03.2022 року № 1. URL: <https://amcu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-povyazani-z-nadannam-ta-rozglyadom-zayav-pro-nadannya-dozvolu-na-uzgodzheni-diyi-koncentraciyu>.
5. Борисенко З.М. Конкурентна політика держави як фактор розвитку економіки України: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.01.01; Об'єднаний ін-т економіки НАН України. – К., 2004. 36 с.